

“वैशिष्ट्यपूर्ण” योजनेअंतर्गत नगरपरिषद/
नगरपंचायत क्षेत्रात विकसित करण्यात येणाऱ्या
“नमो उद्यान” स्पर्धेचे निकष निश्चित
करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

नगर विकास विभाग

शासन निर्णय क्रमांक:-नपावे-२०२५/प्र.क्र.२२४/नवि-१६ (ई-१३३८५९८)

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक :- ०३ नोव्हेंबर, २०२५

संदर्भ :-

- (१) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्र:- धोरण-२०१७/प्र.क्र.१७१/नवि-१६,
दि. १७ नोव्हेंबर, २०१७ व दि. ३० सप्टेंबर, २०२०.
- (२) नगर विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक:- संकीर्ण-२०२५/प्र.क्र. १५/नवि-१६
(ई-१३१९२७), दि. २३ एप्रिल, २०२५.
- (३) नगर विकास, शासन निर्णय क्र:- नपावे-२०२५/प्र.क्र.२२४/नवि-१६, दि. १७ नोव्हेंबर, २०२५.

प्रस्तावना :-

राज्यातील नगरपरिषदांना “वैशिष्ट्यपूर्ण” कामासाठी विशेष अनुदान देण्यात येते. सदर योजनेचे सुधारीत निकष व मार्गदर्शक तत्वे संदर्भाधीन क्रमांक (१) येथील शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आलेले आहेत. सदर योजनेतर्गत राज्यातील प्रत्येक नगरपरिषद/ नगरपंचायतीस उत्कृष्ट नविन उद्यान “नमो उद्यान” या नावाने विकसित करण्याकरीता संदर्भाधीन क्रमांक (३) येथील शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आलेली आहे. सदर शासन निर्णयामध्ये विकसित करण्यात आलेल्या “नमो उद्यानांची” विभागीय स्तरावर स्पर्धा आयोजित करण्यात येणार असून स्पर्धेबाबतचे निकष निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यातील प्रत्येक नगरपरिषद/ नगरपंचायतीमध्ये नविन “नमो उद्यान” विकसित करण्यात येणार आहे. सदर विकसित करण्यात आलेल्या “नमो उद्यानांची” विभागीय स्तरावर १०० गुणांची स्पर्धा आयोजित करण्यात येणार असून स्पर्धेबाबतचे निकष व गुण या सोबत जोडलेल्या “परिशिष्ट- अ” प्रमाणे राहतील.

२. नमो उद्यानांची विभागीय स्तरावर स्पर्धा आयोजित करण्यात येत असून सदर नमो उद्यानांची निवड करण्याकरिता पुढीलप्रमाणे विभागीय स्तरावर समिती गठीत करण्यात येत आहे.

अ.क्र.	पदनाम	
०१	समिती अध्यक्ष	विभागीय आयुक्त अथवा त्यांनी प्राधिकृत केलेला अधिकारी (संबंधित विभाग)
०२	समिती सदस्य	सह आयुक्त, नगरपालिका प्रशासन, विभागीय आयुक्त कार्यालय (संबंधित विभाग)

०३	समिती सदस्य सचिव	अधिक्षक अभियंता/ कार्यकारी अभियंता, नगरपालिका प्रशासन, विभागीय आयुक्त कार्यालय (संबंधित विभाग)
----	------------------	--

३. नमो उद्यान स्पर्धेच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे कालबद्ध कार्यक्रम नियोजित करण्यात येत आहे.
- i. सर्व नगरपरिषद/ नगरपंचायत यांनी दि. ३० जून, २०२६ पर्यंत नमो उद्यान पूर्णपणे विकसीत करून जनतेस खुले करणे आवश्यक आहे.
 - ii. सर्व जिल्हाधिकारी यांनी दि. १५ जुलै, २०२६ पर्यंत आपापल्या जिल्ह्याचे अहवाल विभागीय समितीस सादर करावेत.
 - iii. विभागीय समितीने दि. १० ऑगस्ट, २०२६ पर्यंत प्रथम ३ नमो उद्यानांची निवड करून शासनास अहवाल सादर करावा.
 - iv. विभागीय स्तरावरील विजेता नमो उद्यानांची घोषणा माहे सप्टेंबर, २०२६ मध्ये करण्यात येईल.

४. संदर्भाधीन क्र. (१) ते (३) येथील शासन निर्णयामधील अन्य सर्व अटी व शर्ती लागू राहतील.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५११०३१६१७४१७१२५ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने सांक्षाकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सचिव द. सहस्रबुद्धे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. राज्यपाल महोदयांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
२. मा. सभापती, विधानपरिषद, विधानभवन, मुंबई.
३. मा. अध्यक्ष/ उपाध्यक्ष, विधानसभा, विधानभवन, मुंबई.
४. मा. विरोधीपक्ष नेता, विधानसभा/ विधापरिषद, विधानभवन, मुंबई.
५. मा. लोकसभा सदस्य/ मा. राज्यसभा सदस्य.
६. मा. विधानसभा सदस्य/ विधानपरिषद सदस्य.
७. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
८. मा. उपमुख्यमंत्री (नगर विकास) महोदयांचे अपर मुख्य सचिव मंत्रालय, मुंबई.
९. मा. उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) महोदयांचे सचिव मंत्रालय, मुंबई.
१०. मा. राज्यमंत्री (नगरविकास) महोदयांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
११. आयुक्त तथा संचालक, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, बेलापूर भवन, सातवा मजला, नवी मुंबई - ४०० ६१४
१२. विभागीय आयुक्त, सर्व.
१३. जिल्हाधिकारी, सर्व.

१४. महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई.
१५. महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागपूर.
१६. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
१७. सह संचालक, लेखा व कोषागारे, संगणक कक्ष, नवीन प्रशासकीय इमारत, मुंबई.
१८. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी, मुंबई.
१९. सह आयुक्त, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, नवी मुंबई - ४०० ६१४.
२०. सहायक आयुक्त, नगरपरिषद प्रशासन संचालनालय, नवी मुंबई - ४०० ६१४.
२१. अधिक्षक अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, सर्व
२२. कार्यकारी अभियंता, सार्वजनिक बांधकाम विभाग, सर्व
२३. जिल्हा सह आयुक्त, नगरपालिका प्रशासन, जिल्हाधिकारी कार्यालय, सर्व
२४. मुख्याधिकारी, सर्व
२५. वित्त विभाग, व्यय-३/ कोषा प्रशासन-५/अर्थसं-१६/नियोजन विभाग मंत्रालय, मुंबई.
२६. कार्यासन (नवि-४), नगरविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
२७. निवड नस्ती (नवि-१६), नगरविकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

शासन निर्णय क्रमांक:-नपावै-२०२५/प्र.क्र.२२४/नवि-१६ (ई-१३३८५९८)

दिनांक :- ०३ नोवेंबर, २०२५ सोबतचे परिशिष्ट - अ

नगरपरिषद/ नगरपंचायत क्षेत्रात वैशिष्ट्यपूर्ण योजनेअंतर्गत विकसित करण्यात येणाऱ्या "नमो उद्यानांच्या" विभागीय स्तरावरील स्पर्धेचे निकष व गुण - एकूण गुण - १००

अ. क्र.	मुख्य निकष	उप निकष / घटक	सविस्तर निकष	निकषावर आधारित गुण
१	गुणवत्तापूर्वक काम पूर्ण करण्याची तत्परता	-	● सर्व प्रथम नमो उद्यान विकसीत करून ते जनतेस वापरासाठी खुले करणे.	२.५
२	उद्यानाचे स्थान व प्रवेश योग्यता	पोहोच रस्ते	● नागरिकांना रस्ते, पदपथ आणि सार्वजनिक वाहतुकीद्वारे उद्यानापर्यंत पोहोचण्याची सुलभता	२.५
३	नियोजन व आराखडा	उद्यानाचे क्षेत्रफळ	● जास्तीत जास्त जागेचा परिणामकारक वापर	२.५
४		समाजातील सर्व घटकांसाठी उपयुक्तता व प्रवेश सुलभता	● लहान मुलांना खेळण्यासाठी जागा, सुरक्षित व दर्जेदार खेळाचे साहित्य, खेळाच्या जागी वाळू, सुरक्षित फ्लोरिंग व्यवस्था इ.	२.५
५			● चालण्यासाठी पदपथ, जॉगिंग/वॉकिंग ट्रॅक - झाडांच्या सावलीत, धूळमुक्त पृष्ठभाग	२.५
६			● खुल्या जागेतील व्यायामाची साधने	२.५
७			● ज्येष्ठ नागरिकांना विश्रांतीसाठी सावलीयुक्त जागा	२.५
८			● योग व ध्यानधारणेसाठी खुली जागा (योगा स्पेस)	२.५
९			● प्रवेश सुलभता (दिव्यांगांसाठी रॅम्प, रेलिंग)	२.५
१०	परिसर रचना, सौंदर्यीकरण व हरित	परिसर रचना (Landscape Designing)	● स्थानिक/देशी प्रजातींची वनस्पती/वृक्ष लागवड, औषधी वनस्पती व फुलबाग	२.५

नगरपरिषद/ नगरपंचायत क्षेत्रात वैशिष्ट्यपूर्ण योजनेअंतर्गत विकसित करण्यात येणाऱ्या "नमो उद्यानांच्या" विभागीय स्तरावरील स्पर्धेचे निकष व गुण - १००				
अ. क्र.	मुख्य निकष	उप निकष / घटक	सविस्तर निकष	निकषावर आधारित गुण
११	आच्छादन / वृक्षारोपण	उद्यान सौंदर्यकरण	● शाश्वत रचना (Sustainable Design)	२.५
१२			● प्रजातीची विविधता , हवामान अनुकूल प्रजातीचा वापर	२.५
१३			● वनस्पती, मोठे वृक्ष संख्या ● वनस्पतींचे आरोग्य स्थिती	२.५
१४			● नाविन्यपूर्ण, पर्यावरण पूरक बाबींचा वापर, शाश्वत बाबींचा वापर.	२.५
१५			कला आणि सांस्कृतिक घटकांचा समावेश, साहित्य आणि तंत्रांचा नाविन्यपूर्ण वापर	२.५
१६			● आशय आधारित (Theme Based) सौंदर्यकरण	२.५
१७	पायाभूत सुविधा	सुरक्षितता	● मूळ संकल्पना व सर्जनशीलता, अद्वितीय वैशिष्ट्ये आणि आकर्षणे	२.५
१८			● सुरक्षिततेसाठी सीमा भिंत/कुंपण	२.५
१९			● सुस्थितीतील प्रवेशद्वार	२.५
२०			● सुरक्षेसाठी सीसीटीही देखरेख	२.५
२१		स्वच्छता	● सुरक्षा रक्षक उपलब्धता	२.५
२२			● प्रवेशयोग्यतेसह शौचालये (शक्यतो बायो-टॉयलेट)	२.५
२३			● ओल्या व सुक्या कचऱ्यासाठी स्वतंत्र/ विलगीकृत घनकचरा व्यवस्थापन	२.५
२४		नागरिकांना मुलभूत सोयी सुविधा	● नियमित स्वच्छता	२.५
			● स्वच्छ पिण्याच्या पाण्याची सुविधा	२.५

नगरपरिषद/ नगरपंचायत क्षेत्रात वैशिष्ट्यपूर्ण योजनेअंतर्गत विकसित करण्यात येणाऱ्या "नमो उद्यानांच्या" विभागीय स्तरावरील स्पर्धेचे निकष व गुण – एकूण गुण – १००

अ. क्र.	मुख्य निकष	उप निकष / घटक	सविस्तर निकष	निकषावर आधारित गुण
२५	शाश्वत पर्यावरण सरंक्षण	अपारंपरिक उर्जेचा वापर (Use of Renewable Energy)	● पुरेशी प्रकाश व्यवस्था	२.५
२६			● आरामदायी बैठक व्यवस्था, विश्रांती/ एकत्र येण्यासाठी छत असलेली खुली रचना	२.५
२७			● मुक्तांगण (open-air theatre) / लहान सांस्कृतिक कार्यक्रमांसाठी जागा	२.५
२८			● प्रथमोपचार व्यवस्था	२.५
२९			● पावसाच्या पाण्याचे संचयन प्रणाली	२.५
३०			● बागेतील कचऱ्याचे बागेतच खत तयार करण्याची व्यवस्था	२.५
३१			● प्रकाशयोजना आणि पंपांसाठी हरित ऊर्जा (सौर ऊर्जा/ एलईडी इ.) वापर	२.५
३२		घनकचरा व्यवस्थापन , जलनिस्सारण व्यवस्था, प्लास्टिक कचरा व्यवस्थापन	● "शून्य प्लास्टिक क्षेत्र" ● कचरा, पाणी पुनर्वापर ● सुयोग्य व्यवस्थापन ● पुनर्वापरावर आधारित व्यवस्था (उदा. पाणी पुनर्वापर - कारंजे व्यवस्था)	२.५
३३	देखभाल व दुरुस्ती	आर्थिक तरतूद उपलब्धता व नियोजन	● वार्षिक देखभाल दुरुस्ती साठी अंदाजपत्रक तरतूद, पुढील ३ वर्ष काळातील नियोजन	२.५
३४		स्वच्छता आणि पाणीपुरवठा व्यवस्था	● दैनंदिन स्वच्छता व पुरेसे पाणीपुरवठा नियोजन	२.५
३५		शाश्वत देखभाल दुरुस्ती कार्यपद्धती / SOP	● खेळाच्या साधनांची नियमित देखभाल व दुरुस्ती ● वृक्षांची नियमित देखभाल	२.५
३६				२.५

नगरपरिषद/ नगरपंचायत क्षेत्रात वैशिष्ट्यपूर्ण योजनेअंतर्गत विकसित करण्यात येणाऱ्या "नमो उद्यानांच्या" विभागीय स्तरावरील स्पर्धेचे निकष व गुण - एकूण गुण - १००				
अ. क्र.	मुख्य निकष	उप निकष / घटक	सविस्तर निकष	निकषावर आधारित गुण
३७	देखरेख आणि मूल्यमापन		<ul style="list-style-type: none"> • संकेतस्थळावर उद्यान विषयक माहिती प्रकटीकरण • नागरिक अभिप्राय/तक्रार निवारण यंत्रणा 	२.५
३८			<ul style="list-style-type: none"> • स्वयंसेवी संस्था/नागरिक समितींचा सहभाग -देखभाल, इतर बाबी 	२.५
३९	नाविन्यपूर्ण उपक्रम	-----	<ul style="list-style-type: none"> • उपरोक्त घटकांव्यतिरिक्त इतर बाबींवर नाविन्यपूर्ण उपक्रम राबविले असल्यास तपशील (उदा. पुस्तकांची बाग - उद्यानात विश्रांती करत असताना वाचण्यासाठी पुस्तके उपलब्ध असणे) 	५
एकूण गुण				१००